

DISCLOSURE OF JOURNALISTIC FEATURES IN MATERIALS PUBLISHED ON SOCIAL NETWORKS

Jo'rayeva Iroda Umid qizi

University of Journalism and Mass Communications
Faculty of Internet Journalism and Social Networks
3rd year student, Tashkent, Uzbekistan.
E-mail: juraeva.i101001@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5348163>

ARTICLE INFO

Received: 15th August 2021
Accepted: 20th August 2021
Online: 25th August 2021

KEY WORDS

social networks, online publications, information technology, information, journalistic ethics, communication, professional journalism.

ABSTRACT

This article discusses the manifestations of journalistic features in materials published on social networks. It is enough to study the speed of information received through social networks, their level of reliability and the impact of information transmitted on the network on the life of society, to accurately assess its positive potential and mitigate its negative consequences as much as possible. serves as the basis.

IJTIMOYIY TARMOQLARDA E'LOK QILINGAN MATERIALLARDA JURNALISTIK XUSUSIYATLARNING NAMOYON BO'LISHI

Jo'rayeva Iroda Umid qizi

Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti
Internet jurnalistika va ijtimoiy tarmoqlar fakulteti
3-kurs talabasi, Toshkent, O'zbekiston.
E-mail: juraeva.i101001@gmail.com

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15-avgust 2021
Ma'qullandi: 20- avgust 2021
Chop etildi: 25- avgust 2021

KALIT SO'ZLAR

ijtimoiy tarmoqlar, internet-nashrlar, axborot-texnologiya, ma'lumot, jurnalist etikasi, aloqa, professional jurnalistika.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarda e'lon qilingan materiallarda jurnalistik xususiyatlarning namoyon bo'lishi haqida so'z yuritilgan. Ijtimoiy tarmoqlar orqali olingan ma'lumotlarning tezkorligi, ularni ishonchlilik darajasi va tarmoqlarda uzatilgan axborotning jamiyat hayotiga qanchalik ta'sir o'tkazayotganini o'rganish, uning ijobiy imkoniyatlarini to'g'ri baholash va bo'lg'usi salbiy oqibatlarini iloji boricha yumshatishga yetarlicha asos bo'lib xizmat qiladi.

XXI asr – axborot texnologiyalari va axborot asri. Bundan yigirma yil avval yashagan odam birdaniga hozirgi davrga tushib qolsa, yuksak texnologiyalarning bunchalik tez rivojlanib ketganligini ko`rib, esdan –og`ib qolishi ham mumkin. Yashab turgan asrimizning ortda qolgan dastlabki o`n yilligiga nazar tashlaydigan bo`lsak, uni bevosita mobil aloqaning taraqqiyoti va internet global tarmog`ining rivojlanishi bilan bog`lash mumkin. Bundan o`n yil avval atigi sanoqli kishilargina mobil aloqa vositasidan foydalangan bo`lsa, oradan hech qancha o`tmay, Finlandiyaning Nokia kompaniyasining –saxovati hamda arzon mobil telefonlarning sotuvga chiqarilishi bilan hatto rivojlanayotgan mamlakatlarda ham aholining katta qismi uyali aloqadan bahramand bo`lish imkoniyatiga ega bo`ldi. Internetni ommaviy ravishda Ijtimoiylashuvi-chi? U insoniyat uchun foyda keltirdimi yoki buni aksi? Bu savol biroz nisbiy bo`lishi mumkin. Chunki hali ijtimoiy tarmoqlar butun dunyo aholisini jami sonini qamrab ololgani yo`q. Lekin shunday bo`lsa bugun butun jahondagi internet foydalanuvchilarning yarmidan ko`pi aksariyat vaqtini ijtimoiy tarmoqlarda o`tkazayotganini hisobga olsak, bu narsa jiddiy o`ylab ko`rishga arziydigan masala ekanligi ayon bo`ladi

Mamlakatimizda istiqloqlning ilk yillaridan demokratik huquqiy davlat qurish va kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etish yo`lida keng ko`lamli islohotlar amalga oshirilmogda. Jumladan, axborot va so`z erkinligini ta`minlash, ushbu sohani liberallashtirish O`zbekistonda demokratik, huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etishning muhim ustuvor yo`nalishi sifatida belgilandi.

Bugungi kunga kelib keng jamoatchilikning qiziqishiga sabab

bo`layotgan, ba`zi o`rinlarda tashvishga solayotgan; inson ruhiyati, jamiyatdagi ijtimoiy siyosiy o`zgarishlarga o`zini yetarlicha ta`sirini ko`rsatayotgan ijtimoiy tarmoqlarning shakllanishi, ayni paytda dunyo miqyosida ommalashuvi, hozirgi tarmoqlar faoliyatining mavqeyi, shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarning an`anaviy jurnalistikaga o`tkazayotgan ta`siri alohida tadqiq qilishni talab etadigan masalalardandir.

Sivilizatsiya natijasida insonlar o`zlarini axborotga bo`lgan ehtiyojlarini qondirish maqsadida turli xil kashfiyotlarni amalga oshirdi. Insoniyat tarixida professional jurnalistika paydo bo`lgach, ommaviy axborot vositalarining bir qator turlari, dastlab matbuot, so`ng radio va televideniye shakllandi. Taraqqiyotning eng so`nggi bosqichida internet ham jurnalistikaga kirib keldi. Endilikda odamlar [internet jurnalistikasi](#), xususan, elektron nashrlar turli xil sohalarga oid onlayn veb-sahifalar vositasida iloji boricha tezroq informatsiya olish va uni yetkazib bera olish imkoniyatiga ega bo`lishdi. Lekin taraqqiyot bir joyda to`xtab qolmaydi. Internetni texnik imkoniyatidan foydalanib insonlarni muloqotga bo`lgan ehtiyoji hisobiga “Ijtimoiy tarmoqlar” deb ataluvchi yangi bir soha, yo`nalish shakllandi. Dastlab shunchaki kim bilandir muloqot qilish uchun xizmat qilgan ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunga kelib jamiyat hayotida yuz berayotgan ijtimoiy-siyosiy o`zgarishlarga o`zining ilg`or fikrlari bilan munosabat bildiruvchilar insonlar uchun tengsiz bir vositaga aylanishga ulgurdi.

Bugun ijtimoiy tarmoqlar nafaqat faol fikrli yoshlarni asosiy vaqtini o`tkazuvchi joyga, balki ta`bir joiz bo`lsa, ommaviy axborot vositalarining o`rnini bosa oluvchi vositaga aylandi. Endi odamlar biror-bir

voqea-hodisa sodir bo'lsa, ushbu xabarni ijtimoiy tarmoqlar orqali an'anaviy OAV da e'lon qilinmasidan oldin xabardor bo'lishga ulgurmoqda. Chunki internetni, xususan, ijtimoiy tarmoqlarni har qanday sharoitda ham ishlata olish imkoniyati mavjud. Shu boisdan voqea joyidan to'g'ridan to'g'ri reportaj berish uchun yoningizda hech bo'lmasa internetga bog'lana oladigan mobil telefoningiz bo'lsa kifoya. Chunki ijtimoiy tarmoqlarda an'anaviy OAV dagi foto, video, audio, matn, grafika kabi imkoniyatlar mavjud. XXI asrda ma'naviy, mafkuraviy va axborot omillarining ta'sir kuchi moddiy va moliyaviy resurslarga nisbatan ko'proq ko'zga tashlanmoqda. Ushbu jarayonda shu paytgacha asosiy rol ni OAV bajargan bo'lsa, bugun bu vazifani ijtimoiy tarmoqlar to'laqonli ravishda bajarib kelmoqda.

Albatta, ijtimoiy tarmoqlarning bunday imkoniyatlari insoniyatga holis xizmat qilishi uchun yaratilgan. Lekin bugun ba'zi o'rinlarda ijtimoiy tarmoqlar turli xil kuchlarning g'arazli maqsadlarini amalga oshirishda ham foydalanmoqda. Chunki bugun butun dunyo bo'yicha ijtimoiy tarmoqlardan foydalanuvchilar soni dunyo aholisining oltidan bir qismiga, lekin butun internet foydalanuvchilarining yarmidan ko'piga to'g'ri kelmoqda.

Shundan kelib chiqib aytish mumkinki, ijtimoiy tarmoqlar orqali olingan ma'lumotlarning tezkorligi, ularni ishonchlilik darajasi va tarmoqlarda uzatilgan axborotning jamiyat hayotiga qanchalik ta'sir o'tkazayotganini o'rganish, uning ijobiy imkoniyatlarini to'g'ri baholash va bo'lg'usi salbiy oqibatlarini iloji boricha yumshatishga yetarlicha asos bo'lib xizmat qiladi.

Guvoh bo'lganingizdek, milliy jurnalistikamizda hozircha ijtimoiy

tarmoqlarni asosan salbiy taraflari ko'proq yoritilmoqda. Milliy ommaviy axborot vositalarining rivojida ijtimoiy tarmoqlarning o'rni haqida esa (shubhasiz maqsadli foydalanilsa, Milliy OAV yana ham rivojlanishida tarmoqlarning o'rni beqiyos) ilmiy risolalar yoki maqolalarda afsuski biror fikrni uchratish qiyin.

Olimlar keyingi siyosiy jarayonlarda qurol emas, balki bilim va axborot hal qiluvchi kuchga aylanishi haqida tinmay bong urayapti. Bu jarayonlarda ijtimoiy tarmoqlar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bu yaxshimi yoki yomonmi? Ijtimoiy tarmoqlarda axborot tarqatish erkinligi – nazoratsizlik (yoki aksincha axborotni qat'iy nazoratda ushlab turishmi?) yaqin istiqbolda qanday oqibatlarga olib kelishi mumkin.? Faoliyati hech qanday rasmiy yoki axloqiy hujjatlar bilan chegaralanmagan ijtimoiy tarmoqlar davlatlar tinchligi insonlar ruhiy salomatligiga qay darajada xavf solmoqda yoki aksincha ijtimoiy tarmoqlar faoliyatini jamiyat rivojiga qay darajada hissa qo'shmoqda? Ijtimoiy tarmoqlar davlatlar tinchligi, insonlarni ruhiy salomatligiga xavf solmaydimi? Bu masalalar yuzasida xozircha aniq bir fikrni aytish qiyin. Chunki ijtimoiy tarmoqlar ham inson tafakkurini maxsuli hisoblanadi. Unda tarqatilayotgan axborotlar ong va psixologiya bilan chambarchas bog'liq hodisa bo'lib, u onnga yetib borgan, ta'sir etgan holatdagina mavjud bo'ladi.

Tarmoqlar faoliyatining bundan keyingi taraqqiyoti jamoatchilik fikrini boshqarish yo'lidagi harakatlari ham shu qonuniyatlarga asoslanadi. Inson ruhiyatining chuqur tadqiq etilishi uni osonroq boshqarish imkonini berdi. Ayni paytda ijtimoiy tarmoqlar faoliyatini yaxshiroq o'rgangan tashkilotchilar kimga

nima kerakligini hatto o'sha odamning o'zidan ham yaxshiroq bilishadi Bu narsa odamlarni qanchalik erkinlikka erishgani bilan fikran kimlargadir baribir bo'ysinini bildiradi. Ushbu insonlar information xurujlar turli targ'ibotlar natijasida bizga qanday yashashimiz kerakligini o'rgatishmoqda. Bu jarayonda OAV odamlarda to'g'ri yo'l ko'rsatuvchi vositaga aylanishi kerak. Garchi g'arbda ijtimoiy tarmoqlarga ommaviy axborot vositasini bir turi sifatida qaralsada bizda hali bunday tushuncha yo'q. Lekin bugun ommaviy axborot vositalari ijtimoiy tarmoqlar imkoniyatidan to'laligicha foydalanmasa tarmoqlar bilan aloqani yaxshi yo'lga qo'ymasa dunyo hamjamiyatini tashvishga solayotgan information urushlarda ojiz bo'lib qolishi turgan gap. Shu nuqtayi nazardan milliy OAV va ijtimoiy tarmoqlar o'rtasidagi munosabatlarni rivojlanishi uchun quyidagi taklif va mulohazalarim bor.

Birinchidan, har qanday ommaviy axborot vositasi qanday turga mansub bo'lishidan qat'iy nazar qamrov doirasi keng bo'lgan xalqaro ijtimoiy tarmoqlar xususan bugungi kunda mashhur bo'lgan –Facebook va –Twitter kabi tarmoqlarda o'z rasmiy sahifasini ochishi kerak.

Ikkinchidan, ushbu ochilgan sahifalarni doimiy ravishda operativ ishlashini ta'minlash kerak yani bu degani

ma'lumotlar bazasini tezkorlik bilan almashtirib turishi zarur.

Uchinchidan, turi informatsion xurujlarni oldini olish uchun bo'layotgan voqea hodisalarga tahriryatning munosabatini bildirib turish ya'ni faol bo'lish kerak.

To'rtinchidan, ijtimoiy tarmoqlardagi OAV ning rasmiy bloglarida berayotgan ma'lumotlar ushbu ommaviy axborot vositasini original variatida berilayotgan axborotlar bilan mazmunan o'xshash lekin shaklan farq qilishi kerak, chunki internet foydalanuvchilarini auditoriyasini, o'ziga hos til va texnik imkoniyatini hisobga olish zarur.

Beshinchidan, ijtimoiy tarmoqlarga jiddiy munosabatda bo'lib undagi muhokama qilinayotgan mavzularni an'anaviy OAV da ham mumtazam berib borish kerak bu narsa o'sha mavzularga jiddiylilik tusini berib jamiyatdagi uchrayotgan turli hil muammolarni hal bo'lishiga yordam beradi.

Oltinchidan, OAV ijtimoiy tarmoqlar faoliyatini doimiy ravishda marketing qilib borishi kerak ya'ni bu narsa nafaqat o'sha OAV ning tarmoqdagi blogini o'quvchilar sonini ko'paytiradi, balki dunyo jamoatchiligini, oddiy insonlarni aynan nimalar qiziqtirayotganini bilib olish va shu asosda qiziqarli ma'lumotlar tayyorlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Onlayn jurnalistika darslik / . N. Qosimova/T.2019
2. Интернет-СМИ: Теория и практика: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. М. М. Лукиной. М.: Аспект Пресс, 2010.
3. Stevens J. (2013). What is a multimedia story? URL: <http://multimedia.journalism.berkeley.edu/tutorials/starttofinish/multimedia>.

4. Медиаконвергенция и мультимедийная журналистика: Материалы к обучающим семинарам // Сост. С. Балмаева. — Екатеринбург: Изд-во Гуманитарного университета, 2010.